

SYDAFRIKA

SAMMANFATTNING

Sydafrika har kommit långt sedan demokratin infördes 1994. Landet har gått från att vara ett strukturellt rasistiskt samhälle och med en ekonomi nära konkurs till att ha en av de mest progressiva författningarna i världen, hållbar ekonomisk utveckling, höga nivåer av sociala investeringar och har påbörjat en omvandling av de sociala och ekonomiska strukturerna. Genomförandet av politiska reformer går dock långsamt.

Dessa brister förvärras av faktorer som nepotism och politisk beskyddarmentalitet, ineffektivitet, bristande kapacitet och korrupcion inom både den privata och offentliga sfären på alla nivåer i samhället. Höga nivåer av fattigdom, socioekonomisk ojämlikhet och arbetslöshet försätter Sydafrika i en mycket svår position i sin väg framåt. Fortfarande finns strukturerna av apartheid kvar och fördjupas av denna kontext, särskilt på landsbygden. Socialkonservatismen växer och detta återspeglas i det ökande antalet av högerorienterade kyrkor, ökad främlingsfientlighet, homofobi, stöd för dödsstraff, förändringar i lagar som rör abort, sexuella och reproduktiva rättigheter och kvinnors rättigheter. Det utbredda våldet mot kvinnor löper parallellt med dessa mönster av ojämlikhet, konservatism och patriarkat. Sydafrika lider fortfarande av en av de mest allvarliga hiv- och aidsepidemierna i världen, med mer än sex miljoner smittade. Detta orsakar en splittrad samhällsstruktur, fördjupad ojämlikhet och därtill en enorm börda för de statliga institutionerna.

Det sydafrikanska civilsamhället är levande och pluralistiskt. Det finns stor potential i engagemanget bland dess organisationer och vanliga medborgare trots en tendens till försvagande av sociala krafter som ofta antar våldsamma och destruktiva former. Det saknas plattformar för gemensamma åtgärder, samordning och debatt, vilket leder till ytterligare splittring och uppdelning. Staten verkar inte ha hittat sin väg för att hantera detta och svarar för närvarande oftast våldsamt och med ökat förtryck.

När Sydafrika nu kategoriseras som ett övre medelinkomstland minskar utvecklingsåtagandet drastiskt från det internationella givarsamfundets håll inklusive Sverige och EU. Under år 2013 avslutade Sverige sitt bilaterala samarbete helt. Denna utveckling påverkar framför allt stödet till civilsamhället. Detta riskerar att hindra de framsteg som gjorts och är en missbedömning av det sydafrikanska samhällets komplexa karaktär och dess pågående och oavslutade omvandling. Den sydafrikanska demokratin befinner sig fortfarande i en konsolideringsfas och den kommande tioårsperioden kommer att vara avgörande när det gäller om man når framgång eller misslyckas med de sociala förändringarna. De pågående och djupa ekonomiska och sociala utmaningarna tillsammans med behovet av att ytterligare stödja civilsamhällets roll och röst i förändringsprocessen motiverar närvaron av Olof Palmes Internationella Center med vår agenda för förändring.

POLITISK UTVECKLING

Sydafrika vann sin självständighet år 1994 som en av de sista kolonierna på den afrikanska kontinenten. Man var en av de 51 grundande medlemmarna av Förenta nationerna (FN) 1945, men förlorade under åren av apartheid sin legitimitet. Det var först efter 1994 som landet kom tillbaka som en fullvärdig medlem i FN:s generalförsamling. Sydafrika är en viktig medlem av den afrikanska unionen (AU), med förre utrikesministern Ms Nkosasana Dlamini Zuma som ordförande för närvarande, liksom inom Södra Afrikas utvecklingsgemenskap (SADC). Sydafrikas relationer med de tidigare befrielseströrelserna i synnerhet Zimbabwe, Moçambique och Namibia är starka och spelar en viktig roll i att definiera och forma utrikespolitik och prioriteringar inom och utanför regionen.

Sydafrika har en befolkning på cirka 53 miljoner, varav 29 procent är yngre än 15 år¹. Det finns elva etniska grupper med de största afrikanska grupperna bestående av Zulu, Xhosa, Basotho, Bapedi och Venda där etniska identiteter spelar en allt viktigare roll i inrikespolitiken. Arvet från apartheid är fortfarande uppenbart och präglar större delen av samhället och ekonomin. De stora samhällsliga skillnader som fortfarande kvarstår definieras av rasistiska, sociala och ekonomiska strukturer som skapats och förstärkts under den tidigare regimen.

African National Congress (ANC) ledde kampen för nationell frigörelse och blev den enande politiska kraften under övergångsperioden före 1994. När ANC under årtionden var förbjuden och bannlyst, fortsatte organisationen att organisera och positionera sig i exil. Mobiliseringen inom Sydafrika förblev dock stark och levande, särskilt under 70- och 80-talet då en växande fackföreningsrörelse, studentorganisationer, kyrkor och lokalföreningar spelade en central roll i kampen. När ANC åter blev tillåtna i landet kunde dess strukturer omformas från en roll av underjordisk karaktär och i exil, till att partiet tog på sig rollen som befriare. Tillsammans med sina politiska allierade, har ANC dominerat den politiska scenen under de senaste tjugo åren. Det finns en formell maktindelning. Val hålls regelbundet och bedöms vara fria och rättvisa. Den offentliga debatten är intensiv och vital med ett flertal både privata och offentliga mediebolag som agerar utan större politisk inblandning².

Väsentlig för den sydafrikanska interna politiska dynamiken är trepartsalliansen, bestående av den sydafrikanska arbetarrörelsen och härrör från tiden för befrielsekampen. ANC, Confederation of Trade Union Movements (COSATU), det sydafrikanska kommunistpartiet South African Communist Party (SACP) samt den sydafrikanska civilsamhällesorganisationen The South African Civic Organization (SANCO) har en historisk relation, definierar gemensamma strategier och stärker varandras organisationer. Men på senare tid har alliansens styrka och samstämmighet utsatts för allt större press. Både inom det styrande partiet, fackföreningsrörelsen och bland organisationernas medlemmar finns växande spänningar och utmaningar på olika nivåer. Mest utmärkande är stridigheterna inom COSATU liksom oenigheterna mellan ANC och COSATU om viktiga nationella strategier såsom den nationella utvecklingsplanen (NDP).

ANC har nästan fördubblat antalet medlemmar under de senaste åren och har nu uppnått en medlemsbas på totalt 1,2 miljoner medlemmar. Partiet har också haft möjlighet att fira hundra år samt sin 52:a kongress. Men det finns organisatoriska utmaningar, speciellt inom de provinsiella strukturerna³. Ungdomsförbundet är allvarigt försvagad sedan konflikten som

¹ Statistics South Africa, mid-year report 2013

² Human Rights Watch. *Country Report 2013, South Africa*

³ Organizational Report 52nd Congress, by Secretary General Gwede Mantashe

uppstod kring dess tidigare ordförande Julius Malema. Den ANC-ledda regeringen har också kritiserats hårt i ett antal frågor: under händelserna i Marikana, användandet av offentliga medel för ombyggnad av president Jacob Zumas privata hus Nkandla, användandet av Waterkloof flygbas under den indiska mediamogulen Guptas familjebröllop samt anklagelsen om mutor av ANCs ordförande tillika parlamentets talman Baleka Mbete gällande gruvrättigheter. Detta har lett till fortlöpande och hetsiga debatter samt minskad tillit mellan regeringen, partiet, media och allmänheten.

Samtidigt växer antalet politiska utmanare om makten. Partiet Democratic Alliance, DA, har fått ökat stöd och utmanar ANC allt mer aggressivt. Från vänsterhåll finns det ett växande antal mindre organisationer med det relativt nybildade partiet the Economic Freedom Fighters som drar till sig mest uppmärksamhet.

En signifikativ komponent som påverkar dynamiken i det sydafrikanska samhället är den utbredda korruptionen. Sydafrika är rankat 72 av 177 länder i korruptionsindexet⁴. Det finns oroande tecken på minskat förtroende bland allmänheten och 54 procent uppger att de tycker att korruptionen har ökat mycket under de senaste två åren. Polisen, politiska partier, parlament och tjänstemän anses som korrupta eller extremt korrupta av mer än 70 procent av de tillfrågade⁵. Den utbredda förekomsten av korruption och nepotism i Sydafrika både inom den offentliga och privata sfären, kvarstår som ett av de största hindren för utveckling och urholkar ytterligare det förtroende som behövs för att upprätthålla det sociala kontraktet mellan samhället och medborgarna.

SOCIOEKONOMISK SITUATION

Sydafrikas utveckling sedan 1994 består av framgångar i nästan alla utvecklingsindikatorer för milleniemalet. Detta återspeglas tydligt i en färsk studie som studerat flera fattigdomsindikatorer med ett bredare perspektiv på utveckling. Sydafrika hade en kraftig nedgång 1993, då 37 procent av befolkningen ansågs multidimensionellt fattiga, till åtta procent under 2010, och där de som anses vara extremt fattiga minskat från 17 procent till 4 procent⁶. Landet är rankat 118 i HDI av 187 länder, stadigt ökande sedan 1980 och befinner sig nu över det regionala genomsnittet.

Trots dessa förbättringar och konsekvent ekonomisk tillväxt är landet dock fortfarande en av de mest ojämlika i världen med en Gini-koefficient på ca 0,63. Inkomstklyftorna har ökat under de senaste åren och de allra fattigaste har avsevärt ökat i antal⁷. En av de metoder som används av Statistics South Africa, identifierar 577 ZAR per månad och familj som ett mått på fattigdom med 45,5 procent som lever under det satta standardmättet. Eastern Cape kommer på andra plats efter Limpopo och uppgår till 60,8 procent⁸.

Fattigdom och ojämlikhet förvärras ytterligare av den höga arbetslösheten. Under tredje kvartalet 2014 steg den till 25,4 procent. Detta gör Sydafrika till ett land med en av de högsta nivåerna av fattigdom i världen. Östra Kapprovinsen den mest drabbade provinsen med 43,0 procents arbetslöshet⁹.

⁴ Transparency International (2013). *Corruption Perception Index*.

⁵ Global Corruption Barometer (2013). *South Africa*.

⁶ Finn et al (2013). *What happened to multidimensional poverty in South Africa between 1993 and 2010?*

⁷ United Nations Human Development Report 2014

⁸ Statistics South Africa (2014). *Poverty Trends in South Africa 2006-2011*

⁹ Statistics South Africa (2014). *Quarterly Labour Force Survey Quarter 3*.

Sydafrika har cirka 6,3 miljoner människor som lever med hiv/aids. Det var det högsta antalet smittade människor i världen under 2013. Prevalensen är 19,1 procent bland dem mellan 15 och 49, där vissa åldersgrupper är särskilt drabbade. Antalet människor som lever med hiv och aids uppskattas ha ökat med en miljon under det senaste decenniet¹⁰. Epidemin är könsrelaterad med flest kvinnor smittade - 57 procent av alla som smittats i Sydafrika är kvinnor. Prevalensen varierar också en hel del mellan provinserna. I Kwazulu-Natalprovinserna med den högsta prevalensen och en av de värst drabbade regionerna i världen, lever strax under 40 procent i åldersgruppen 15-49 med hiv. Men det sker också en positiv utveckling. För åldersgruppen 15-49 år har utbredningen sjunkit med nästan en tredjedel och infektioner hos barn (0-14 år) har halverats sedan 2001. Behandlingskampanjerna har förbättrats och genom detta beräknas sex och en halv miljon dödsfall ha undvikits.

Socialt har epidemin haft en enorm inverkan på familjestrukturer, som resulterat i många barn utan föräldrar och i många fall lämnas flickor så unga som åtta år att stödja och uppfostra sina syskon. Det är dessutom en enorm belastning på det offentliga systemet. Två miljoner vuxna i Sydafrika går på antiretroviral (ARV) behandling medan ytterligare två och en halv miljon är i behov av medicinerna. Inom en snar framtid kommer mer än sex miljoner människor att behöva livslång mediciner¹¹.

Många sociala faktorer bidrar till spridningen av hiv; såsom social ojämlikhet, fattigdom, patriarkat, sexuellt våld, internmigration och höga nivåer av sexuellt överförda sjukdomar. Forskning visar att sydafrikaner i allmänhet har hög kunskap både om hur överföringen av hiv går till och förståelse för hur man undviker smitta, men detta har inte lett till ett hiv-förebyggande beteende. Beteende och sociala förändringar är långsiktiga processer. Faktorer som bidrar till att människors smittas, såsom exempelvis fattigdom, ojämlikhet och analfabetism, kan inte lösas på kort sikt. Utsattheten för och effekterna av epidemin har visat sig vara högst inom familjen och inom närsamhället.

År 1994 var målet att omfördela 30 procent av Sydafrikas mark. Det uttalade ambitionen var att ägandet av mark skulle stå i proportion till befolkningens sammansättning. Tjugo år senare återstår det mycket att göra. Något som nu även erkänts av regeringen och man har gläntat på dörren för en mer interventionistisk inställning när det gäller omfördelning av land och jordreformer¹². På landsbygden finns en växande oro och otålighet där man tycker att processen tar alldeles för långt tid. Från landsbygdshåll har man även presenterat ett samlat krav relaterat till en ny markreformprocess, allt från etablering av lokala marknader, erkännande av äganderätt, vikten av småskalig odling, ekologi, tillgång till investeringskapital, stödmekanismer och infrastruktur¹³. Röster höjs också inom politiken där man försöker dra nytta av denna frustration, bl a talas det om expropriation utan ersättning. Frågan om mark förblir en av Sydafrikas stora ekonomiska och demokratiska utmaningar.

Rätten till en hälsosam miljö för nuvarande och kommande generationer är inskriven i Sydafrikas grundlag och man har flera strategier för att ta itu med alla stora frågor av betydelse som exempelvis luftföroreningar, jorderosion, växthusgaser och biologisk mångfald. Men liksom i de flesta länder, verkar dessa riktlinjer, lagar och bestämmelser vara av liten vikt i jämförelse med betydelsen av att ha en stark ekonomisk utveckling. Utvinningsindustrin,

---

¹⁰ UNAIDS Global Report 2013

¹¹ Ibid.

¹² IRIN, http://www.irinnews.org/pdf/embargoed_south_africa_issue3_report_for_press_0723.pdf, entered 2014-01-10.

¹³ People's Assembly Land, Race and Nation Conference 22 June 2013, Formal declaration

transporter, energiproduktion, infrastrukturella projekt och livsmedelsproduktion påverkar alla miljön allvarligt, ofta utan en ordentlig analys av dess konsekvenser och därmed finns heller inga åtgärder för att stävja dem. Negativa effekter på miljön är utbredd och inträffar regelmässigt.

MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER OCH JÄMSTÄLLDHET

En av de största framgångarna för Sydafrika är införandet av en långtgående och progressiv konstitution med en omfattande deklaration om rättigheter. Rättigheterna för varje sydafrikan; medborgerliga och mänskliga fri- och rättigheter, hälsa, vatten, anständigt liv, utbildning och mat är garanterad och Sydafrika har ratificerat de flesta av de centrala internationella fördragen¹⁴. Det finns inget formellt hinder när det gäller mötesfrihet, för att bilda organisationer eller att bilda och ansluta sig till fackföreningar. Sydafrika har också varit en drivande kraft i avseende på regionala fördrag inom ramen för AU. Man har även ratificerat de grundläggande konventionerna inom ILO och den fackliga organisationsgraden är bland de högsta på den afrikanska kontinenten¹⁵. Landet rankas på plats 29 i Democracy Index, strax före Slovenien och Italien, och man befinner sig på gränsen till att räknas som en fullständig demokrati¹⁶. Sydafrikas konstitutionella ramverk innefattar mänskliga rättigheter och en anpassning av den allmänna politiken genom ett rättsligt ramverk. Det innefattar även möjligheter och rättigheter för ökad delaktighet för medborgarna; utrymme för att organisera och bygga folkrörelser och att ha avvikande åsikter. Det som saknas är inte i första hand den juridiska eller politiska ramen, utan själva implementeringen av dessa ambitioner. Exempelvis finns det en hel del kvar att göra när det gäller ojämlikhet, kvinnors rättigheter, arbetslöshet, tillgång till jämlik utbildning, bostad och hälsovård.

Den starka rättstraditionen i Sydafrika avspeglas också inom genusområdet med undertecknandet av alla viktiga regionala och internationella fördrag: den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (ICCPR), den afrikanska stadgan om mänskliga rättigheter och folkens rättigheter (ACHPR), konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW), samt protokollet till afrikanska stadgan om mänskliga rättigheter, folkens rättigheter om kvinnors rättigheter i Afrika (Maputo Protocol) och SADC-protokollet om genus och utveckling. Men även när det kommer till jämställdhet och politisk vilja, försvåras genomförandet på grund av brist på kapacitet och resurser. Majoriteten av Sydafrikas kvinnor är fast i fattigdom, diskrimineras inom familjen, på arbetsplatsen och i samhället som helhet. Men det värsta kanske ändå är det utbredda våldet mot kvinnor och flickor - violence against women and girls (VAW). Sydafrika anses ha bland de högsta nivåerna av VAW i världen för att vara ett land som inte är i krig. Detta inkluderar våldtäkt, misshandel, sexuella övergrepp, våld i hemmet, sexuella trakasserier, incest, ekonomisk berövande (män tar pengar från kvinnor eller nekar dem tillgång till finansiella resurser), barnmisshandel, kvinnomord, människohandel för sexuellt utnyttjande, våldtäkt av lesbiska kvinnor (anses som korrigerande våldtäkter av förövarna) kvinnlig könsstympning och andra kulturella och traditionella sedvänjor.

En forskningsstudie som genomförts i tre provinser i landet visade att 19 till 28 procent av Sydafrikas kvinnor någon gång har utsatts för fysiskt våld. Andra studier om sexuellt våld visar att så många som 60 procent av de kvinnliga tonåringarna utsatts för fysiska övergrepp från

---

¹⁴ Ibid.

¹⁵ ILO Normlex, accessed 2013-10-23

¹⁶ The Economist Intelligence Unit (2013). *Democracy Index 2013*

manliga partners och cirka 30 procent har tvingats till sex mot sin vilja¹⁷. Skadliga kulturella, traditionella och religiösa sedvänjor ökar i en alarmerande takt. I detta ingår exempelvis bortförande och våldtäkt av flickor, oskuldstestning, begränsning av mat för flickor i puberteten, häxdödande, tvångsäktenskap, kvinnlig könsstympning samt gravida flickor som avvisas från kyrkan. Fattigdom, brist på ekonomiska resurser, kapacitetsbrist, bristande livsmedelsförsörjning och tillgång till mark är alla faktorer som bidrar till våldet mot kvinnor. De ökande nivåerna av våld mot kvinnor är ett direkt resultat av en nedärvd könsidentitet där män av alla raser och etnicitet har lärt sig att tro på mäns obestridliga auktoritet och deras totala rätt att ha makt och kontroll över kvinnan. Dessa föreställningar om maskulinitet existerar inom alla samhällsområden.

Förutom det sexuella och fysiska våld som redovisas i föregående avsnitt, lider barn svårt av hiv- och aidsepidemin. Det finns uppskattningsvis 3,7 miljoner föräldralösa barn i Sydafrika, ungefär hälften av dem har förlorat en eller båda föräldrarna i aids. Uppemot 150 000 barn tros leva i hushåll utan någon vuxen¹⁸. Dessutom är dessa barn ännu mer utsatta för våld och sexuella övergrepp och lider i högre grad av fattigdom och arbetslöshet. Detta gäller också tillgången till utbildning även om det inom det området har genomförts stora framsteg. Kvaliteten på utbildningen och situationen i skolorna är mycket viktiga frågor. Enligt World Economic Forums Global Competitiveness Report, rankas Sydafrika på 133: e plats för sin grundskoleutbildning och 140 för sitt högre utbildningssystem i jämförelse med 144 länder¹⁹. Nyligen genomförda studier vid Stellenbosch University visar dock att det finns två, vitt olika, utbildningssystem; en dysfunktionell där 75 procent av alla skolor ingår och en funktionell som utgör resterande 25 procent. Utbildningssystemet verkar öka, snarare än minska ojämlikheten²⁰.

Den sydafrikanska lagstiftningen är progressiv även när det gäller frågor som rör könsidentitet och sexuell läggning. Trots detta ökar homofobin. Implementeringen av Sydafrikas lagstiftning bör omfattas av Yogyakartapinciperna där oberoende experter fastställer statusen när det gäller hur den internationella lagstiftningen gällande mänskliga rättigheter efterlevs avseende sexuell läggning och könsidentitet. Lesbiska kvinnor diskrimineras inom alla samhällsskikt²¹. Våldtäkter och mord på lesbiska kvinnor ökar vid universiteten, inom många samhällsinstitutioner och i samhället i stort. Svarta lesbiska kvinnor är särskilt utsatta och får utstå flest kränkningar av sina rättigheter. Denna attack på lesbiska kvinnor visar de konservativa, traditionella och fundamentalistiska attityder män har mot kvinnor i allmänhet. Staten motsäger sig själv i fråga om homosexuella rättigheter. Å ena sidan har landet den mest progressiva lagstiftningen om HBTQ rättigheter i världen samtidigt som man nyligen röstat för att få språket i HBTQ förändrat i FN, som i praktiken innebär att man tar bort rättigheter och skyddet för HBTQ personer. Vad som i högsta grad saknas är en effektiv implementering av lagstiftningen²².

---

¹⁷

¹⁸ UNICEF South Africa, http://www.unicef.org/southafrica/protection_6633.html

¹⁹ World Economic Forum (2014). *Global Competitiveness Report – South Africa*

²⁰ Nicholas Spaull (2012). *Research on Socio-Economic Policy*. Stellenbosch University

²¹ Human Rights Watch (2014).

²² Ibid.

CIVILSAMHÄLLET OCH DEN SYDAFRIKANSKA ARBETARRÖRELSEN

Det sydafrikanska civilsamhället är levande och aktivt och arbetarrörelsen är bland de starkaste på kontinenten. Fackföreningsrörelsen leds av tre huvudförbund.

COSATU är det största förbundet, följt av Federation of Unions i Sydafrika (FEDUSA) och the National Council of Trade Unions (NACTU). Alla tre är medlemmar i det globala facket Internationella fackliga samorganisationen (IFS). Dock har de fackliga organisationerna genomlidit ett antal stridigheter under den senaste tiden, både externt och internt. Scenen har förändrats för de fackliga organisationernas arbete. Graden av organisering i allmänhet minskar. Relaterat till såväl ökade spänningar, brist på materiella framsteg för arbetstagare samt en allmän misstro bland arbetare, finns en utbredd oro på arbetsmarknaden. Rekordmånga strejker – 114 stycken - genomfördes under 2013 vilket resulterade i motsvarande ca 6, 7 miljarder rand i förlorade löner. 52 av dessa strejker var ”oskyddade”, dvs. de inträffade samtidigt som förhandlingar om kollektivavtal pågick²³.

Arbetsgivare och andra intressenter har under perioden mer aggressivt positionerat sig själva för att destabilisera och misskreditera fackföreningarna. Media följer ofta med i retoriken med en ökande tendens att beskriva fackföreningarna som korrupta särintressen och som okontrollerade, störande och destruktiva. Stora och svåra inre stridigheter, särskilt inom COSATU, har kulminerat i ett låst läge gällande stöd för, eller motstånd mot, den nationella utvecklingsplanen, e-tullsystemet, ungdomsbidrag samt för eller emot COSATUs generalsekreterare, Zwelinzima Vavi. En ökad personifiering av fackföreningarna hämmar det dagliga arbetet. COSATU själva pekar på två huvudsakliga utmaningar; den fortsatta bristen på inflytande och makt för kvinnor samt nedgången i medlemsantalet, som man menar främst beror på ökningen av ”labour brokers” vilket gör det svårare att organisera och rekrytera medlemmar²⁴.

Vid sidan av fackföreningsrörelsen finns det ett stort antal organisationer inom det civila samhället, vilka både hörs och har kapacitet. De flesta av dessa organisationer är professionella, icke medlemsbaserade och är inte särskilt förändringsbenägna. Betydelsen av dessa icke-statliga organisationer (NGO) och gräsrotsorganisationer, Community Based Organisations (CBO), legitimeras av relevansen av de frågor de driver samt deras förhållande till det samhälle de arbetar för att förändra. Ur detta perspektiv kan integriteten och funktionaliteten säkerställas även hos en professionell NGO. En intressant process av organisering är det senaste årens mobilisering på landsbygden, där småskaliga bönder och lantarbetarorganisationer för första gången arbetar tillsammans i frågor av gemensamt intresse.

Det finns olika plattformar på flera nivåer för samarbete mellan civilsamhället och regeringen. De lokala aidsråden är ett exempel. Ett annat är ansträngningarna som gjorts från regeringen för att inkludera civilsamhället i beslutsprocesser kring revideringen av landreformen²⁵. Det finns dock en utbredd kritik mot formen och funktionen av dessa samarbeten samt en brist på tillit för regeringens intresse och vilja för delaktighet i verklig mening. Hos allmänhet finns det växande misstro mellan regeringen och det civila samhället, med regeringstjänstemän och företrädare för den styrande alliansen som stämplar vissa organisationer inom NGO-sektorn som bråkstakar som styrs av utländskt kapital och med civilsamhället som ser på regeringen

²³ Department of Labour (2013). *Annual Industrial Action Report*.

²⁴ COSATU Worker’s Survey 2012.

²⁵ Human Rights Watch (2014). *Country Report 2014, South Africa*

som ett misslyckat löfte. Inom det civila samhället verkar det också finnas en växande klyfta mellan fackföreningsrörelsen, särskilt allianspartners, och andra organisationer som kännetecknas av ömsesidig misstro och misstänksamhet. I kölvattnet av dessa processer är nya och innovativa allianser på väg att ta form.

Våld har blivit en del av de sociala protesterna i landet. De återkommande protesterna inom tjänstesektorn eskalerar till att resultera i brinnande bilar, blockad av vägar och förstörelse av allmän egendom. Det officiella svaret på dessa protester är ofta en ökad statlig repression. En reaktion som i de flesta fall ökar de problem som orsakade protesterna från början. Massakern i Marikana är ett slående exempel på denna onda cirkel som ytterligare urholkar det förtroende och ömsesidig respekt som krävs för att upprätthålla ett demokratiskt samhälle.

INTERNATIONELLT UTVECKLINGSSAMARBETE

När Sydafrika nu kategoriseras som ett medelinkomstland och även accepteras inom BRIC-länderna, verkar det internationella samfundet att inta en liknande hållning. Det finns en stark tendens att dra in stödet till Sydafrika i enlighet med DAC:s rekommendationer. Den svenska regeringen beslutade att avsluta utvecklingssamarbetet helt under 2013. De övriga nordiska länderna har liknande åsikter med Finland som undantag. Andra europeiska länder följer samma trend. Nederländernas och Belgiens utvecklingssamarbete upphörde 2013. Storbritannien är halvvägs igenom ett femårigt program som avslutas 2018, men många projekt kommer att avslutas under 2014/2015. Europeiska kommissionen gör en drastisk minskning och framtiden för fonden för mänskliga rättigheter som har spelat en viktig roll för civilsamhället är osäker. USAID sticker ut då de bibehåller sitt stöd till Sydafrika, med en hel del fokus på vikten av att minska våld mot kvinnor.

De få svenska NGO:er som finns närvarande, förblir fast beslutna att fortsätta. Den svenska kyrkan presenterar ett nytt treårigt program med fokus på socioekonomiska rättigheter, jämställdhet och hälsa. Afrikagrupperna (AGS) och LO/TCO:s Biståndsnämnd planerar också att stanna i Sydafrika, båda med en mer tematisk och regional inriktning. AGS koncentrerar sina kontor och har flyttat till Johannesburg i samma byggnad som Palmecentret. Det finns också ett pågående och vitalt vänortssamarbete med mer än tio svenska kommuner. Män för jämställdhet och Naturskyddsföreningen har också några projekt i landet.

De internationella NGO:er som står Palmecentret nära, är mer heterogena i sina strategier, men de flesta av dem stannar kvar i landet. Endast den nederländska organisationen FNV fasar ut från och med 2014. Den tyska FES, Rosa Luxemburg Foundation och Bread for the World stannar kvar. Den Belgiska FOS stannar men deras landprogram är ganska litet. Det norska People's Aid stannar men deras stöd till Sydafrika är också begränsad. Finska SASK genomgår vissa förändringar, men är fortfarande kvar. Brittiska Oxfam fortsätter sina program med en ny strategi på plats med fokus på ojämlikhet. Ford Foundation har ett ganska stort program i Sydafrika med fokus på hiv och aids, mänskliga rättigheter, ekonomisk ojämlikhet och samhällsstyrning. Open Society Initiative har också ett stort program med fokus på mänskliga rättigheter och samhällsstyrning, mediefrihet och utrikespolitiska frågor.

Det finns en växande oro inom det civila samhället om hur man ska fortsätta och upprätthålla pågående aktiviteter och program när internationell finansiering dras tillbaka. Det har orsakat en stor diskussion om huruvida det är för tidigt att lämna, när landet står vid ett vägskäl där många av de positiva resultat som hittills åstadkommit löper risken att ännu inte vara hållbara i sig själva. I detta avseende har stödet till civilsamhället en viktig roll att spela. Även om

civilsamhället inte kan ta över det bilaterala samarbetet finns det utrymme och behov av fortsatta relationer. Olof Palmes Internationella Center är väl positionerat för att fortsätta sitt arbete och dess mervärde i Sydafrika består i att vara en givare som kan stödja mer politiska och opinionsmässiga aspekter av våra partners arbete. Vi anses av våra partners vara en öppen och lätt organisation att samarbeta med och en givare med en politisk vision som de delar. För närvarande finns det ett fåtal och minskande antal internationella givare och NGO:er i Sydafrika varför vikten av svensk arbetarrörelse antas växa då andra drar sig ur.

PROGRAMMÅL

Långsiktigt utvecklingsmål

Kvinnor och arbetare har bidragit till ökad jämlikhet och konsolidering av demokratin i Sydafrika.

Programmål

Kvinnor och arbetare har fått stärkt kapacitet vilket lett till ökad respekt för deras rättigheter.

Delmål 1

Skyddet för kvinnors rättigheter har stärkts.

Delmål 2

Målgruppen har ökad kunskap om sina rättigheter.

Delmål 3

Palmecentrets samarbetsorganisationer har förbättrat sin förmåga att mobilisera målgruppen.